

Päihteiden käytön puheeksiotto

Case 1: Lasten ja perheiden palvelut

Joensuu 27.8.2009

Tanja Marin, aluekoordinaattori

I-S lääninhallitus

Marjatta Pirskanen, Terveystieteiden edistämisen suunnittelija

Kuopion sosiaali- ja terveyskeskus

Työskentely

- Teoriaa
- Keskustelut pareittain 5 minuuttia: 3 asiakasta ja 3 teemaa
- Ajatusten koonti 15 minuuttia teemoittain – dialogi ja kirjaaminen

2 asiakasta ja 3 teemaa

- Tilanne, kaksi erilaista asiakasta -
  1. Lapsiperhe, jossa isä, äiti ja kaksi lasta (3 v. ja 4 kk)
  2. Nuori

TEEMAT

1. Mitä on tärkeää tietää päihteistä ja tästä asiakasryhmästä
  - Riskitekijät ja suojaavat tekijät / voimavarat
  - Päihteiden käytön syitä
2. Tunnistaminen ja puheeksi ottaminen
  - Miten päihteiden käyttö otetaan puheeksi
  - Kokemuksia onnistuneesta puheeksi ottamisesta
  - Miten ennakkoin puheeksi ottamiseen liittyviä vaikeuksia
  - Miten eri ammattiryhmät voivat toimia niin, että päihteettömyyttä edistävä ja ehkäisevä varhainen puuttuminen voi onnistua, kun tavoitteena on päihteettömyys, tilanneraittius tai alkoholin kohtuukäyttö
3. Työvälineet ja hyvät käytännöt puheeksi otossa ja päihteettömyyden tukemisessa
  - Tämän käytännön / työkalun haluan jakaa

Aikuisten / vanhempien alkoholin suurkulutus huolestuttavaa

- 25 - 34-vuotiaista 63 % ylittää suurkulutuksen rajan (AUDIT-C)
- 42 % aikuisista ylittää riskikulutuksen rajan (haittaa terveydelle, sosiaalisille suhteille) (Työterveyslaitos v. 2007)
- yli kolmannes leikki-ikäisten lasten isistä (n=1082) alkoholin riskikuluttajia
- isien alkoholin käyttö lisäsi
  - tyytymättömyyttä parisuhteessa
  - isänä toimimiseen liittyvää stressiä
  - vaikutti negatiivisesti isän ja lapsen yhdessäoloon ja sen määrään
  - em. tekijät yhteydessä isän vaikeuteen toimia vastuullisena vanhempana (Halme 2009)

Päihteet lasten ja nuorten turvattomuuden aiheuttajana

Kuopion päihdepoliittinen ohjelma 2009:

- Vuonna 2008 lastensuojeluilmoitusten ensimmäiseksi syyksi oli kirjattu vanhempien tai nuoren päihteiden käyttö (31 %) tai perheväkivalta (22 %)
- Vanhempien tai nuoren päihteiden käyttö oli tavallisin (41 %) lastensuojelun avohuollon tukitoimien syy
- N. puolet lastensuojelun tarpeesta ja kustannuksista johtuu päihteiden käytöstä
- Lastensuojelun kustannukset v. 2008 olivat 13.5 milj. euroa
→ Inhimillinen kärsimys – lapsille aiheutuneet haitat, huolenpidon ja rakkauden puute

**Päihteet-
tömyys,
raittius**
(miehet 11 % /
naiset 14 %)

**Päihteiden
kokeilukäyttö
tai
alkoholin
kohtuukäyttö**

**Alkoholin
humalajuominen,
riskikulutus tai
suurkulutus
Toistuva
huumausaineiden
käyttö**

**Päihteiden
haitallinen käyttö
/ väärinkäyttö**

**Päihde-
riippuvuus
(8 %)**

TOIMINNAN

SUUNTA

**Päihteet-
tömyyden
edistäminen**

**Ehkäisevä
päihdetyö,
riskiehkäisy**

**Varhainen tunnistaminen
ja mini-interventio
peruspalveluissa,
ehkäisevä lastensuojelu,
lastensuojelun tarvearvio**

**Korjaava hoito ja
erityishoidon
tarvearvio,
lastensuojelu**

**Korjaava
erityis-
hoito ja
kuntoutus**

**Kuvio 1. Päihteettömyys sekä päihteiden käytön ja
päihdetyön jatkumo, hoidon porrastus ja
ehkäisevään päihdetyöhön panostamisen suuntaa**

Nuorten päihteiden käyttö

	8. ja 9.- luokkalaiset %	Lukiolai- set %	Ammatillisen koulutuksen opiskelijat %
Tupakointi päivittäin	15	12	41
Tosihumala vähintään kerran kk	14	24	40
Huume- kokeilu ainakin kerran	5	11	16

Kouluterveyskysely 2008: Kuopion kuntaraportti (Pietikäinen ym. 2008)

Raittius

Häiriöt

**Kehitykselliset
muunnelmat**

Riippuvuus
(Toleranssi,
vieroitus-
oireet)

**Kokeilu-
luonteinen
käyttö**

Väärinkäyttö
(Jatkuva käyttö
haitoista
huolimatta)

**Säännöllinen
("Sosiaalinen")
käyttö**

Haitallinen käyttö
(Haitalliset
seuraukset)

**Varhainen
puuttumisen tärkeä
alue**

Ongelmat

**Nuorten päihteiden käytön kehityksellinen näkökulma
(mukailen Knight 2001, Pirskanen 2007) ja varhaisen
puuttumisen tärkeä alue**

Nuoret ja päihteiden käyttö - aikuisten mallien ja suhtautumisen merkitys

Ristiriidat: osa vanhemmista sallivia, osa korostaa lain määräyksiä

- **Kontrolli, autoritäärisyys, tiukat rajat → kapinointi**
- **Keskustelu, yhteiset sopimukset → tunne huolenpidosta, luottamuksesta**
- **Keskustelu vanhempien kanssa vähäistä (Holmila & Helasti 2001)**
- **Nuoret kaipaavat aikuisten ohjeita kohtuujuomisesta (Jaatinen 2000) → terveydenhoitajan rooli**

Terveys- ja voimavarakeskeisyys

- suojaavien ja altistavien taustatekijöiden tunnistaminen ja tukeminen

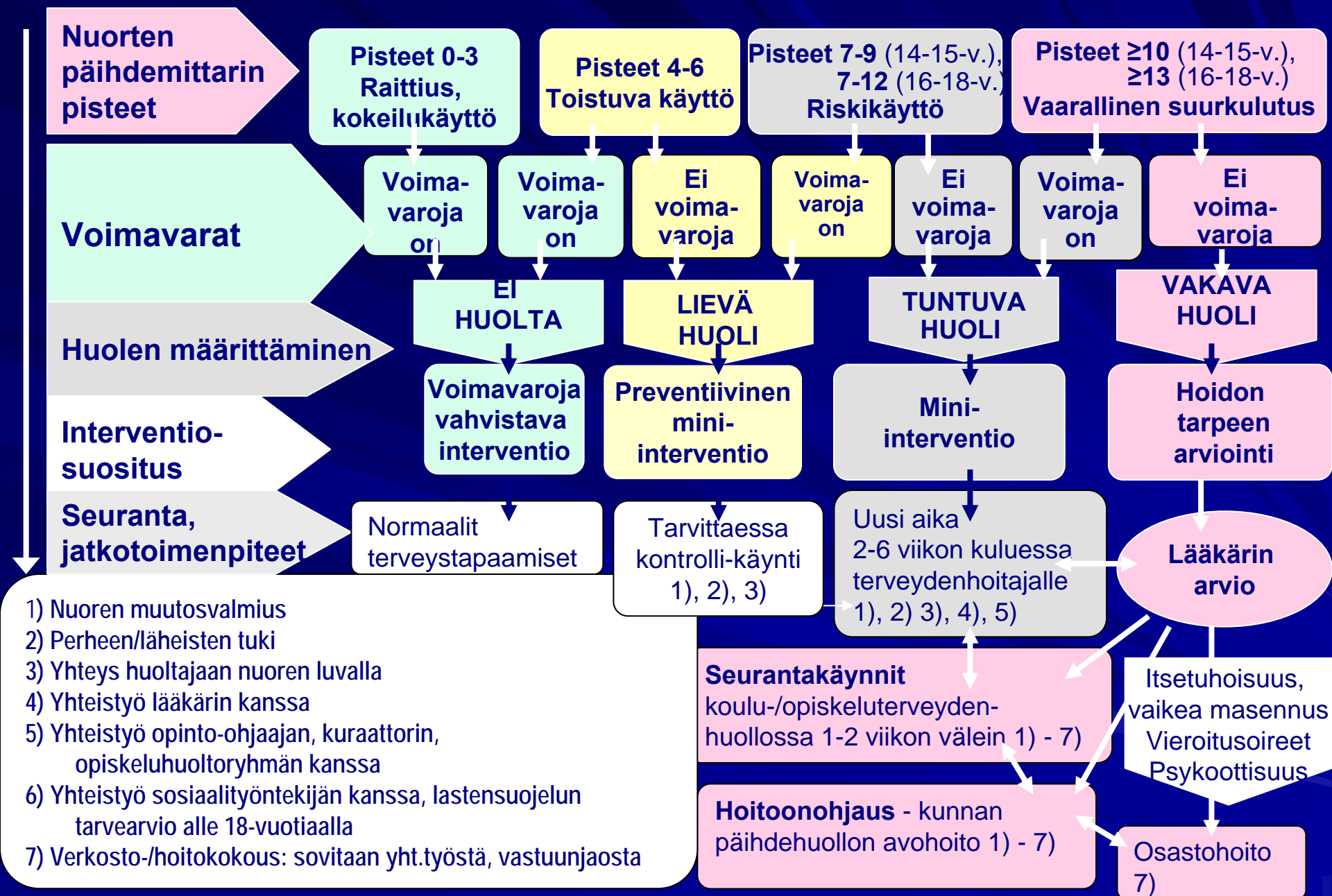
NUOREN ULKOISIA VOIMAVAROJA

- Vanhempien tuki, lämmin keskusteluyhteys, vanhempien valvonta
- Ikätoverit
- Harrastukset

NUOREN SISÄISIÄ VOIMAVAROJA

- Itsetunto
- Sosiaaliset taidot, sosiaalinen itsenäisyys
- Tieto
- Koulun käynnin mielekkyys

(Antonovsky 1996, Flay 1999, Pietilä ym. 2002, Pitkänen & Pulkkinen 2003, Fergus & Zimmerman 2005)

Nuorten päihdemittari, voimavarat ja toimintakaavio

Interventiivinen haastattelu

- Nuorten päihdemittarin täyttäminen ja siihen liittyvä keskustelu on jo interventio
- Auta nuorta arvioimaan / tunnistamaan omaa käyttäytymistä
- Esitä kysymyksiä esim. tulevaisuuden tavoitteista, unelmista (vrt. skeema-malli)
- Auta motivaation heräämistä muutokseen

Varhaisen puuttumisen toimintamallissa keskeistä

- Luottamuksellisen suhteen luominen
- Yhteisymmärrys alkoholiannosten määristä
- Yhteisymmärrys päihteiden käyttöön liittyvästä huolesta
- Nuoren asenteiden, itsenäisyyden, motivaation ja tiedon tunnistaminen
- Nuoren voimavarojen tunnistaminen
- Varautuminen nuoren vastarintaan

Nuorten kokemuksia terveyskeskustelusta

- terveydenhoitaja luotettava asiantuntija
- keskustelu tärkeä, mutta puolet nuorista ei muistanut konkreettisia ohjeita
- tupakoijat ja runsaasti päihteitä käyttävät kokivat puuttumisen tärkeäksi, keskustelu herätti muutoshalukkuutta → tuki ja seurantakäynnit puuttuivat
- nuorten oma päihteiden käytön arviointi epärealistinen, eivät tunnistaneet terv.hoitajan huolta → neuvonnan kehittäminen (Pirskanen 2007)